INVLOED OP ERFGOED

ROUTEGIDS

ERFGOEDVERENIGING
HEEMSCHUT

ROUTEGIDS

ERFGOED BESCHERMEN IS MENSENWERK

Erfgoed geeft kleur aan onze omgeving. We herkennen dat we bijna thuis zijn wanneer we de kerk- of watertoren zien. We genieten van het straatbeeld in de oude dorpskern, wandelen graag door groen landschap met mooie boerderijen, en delen verhalen over het schoolgebouw waar veel buren hebben leren lezen. Samen maken deze losse elementen van onze woonplek een thuis met een eigen karakter. Dit is ons lokale erfgoed.

Erfgoed voegt betekenis toe aan onze omgeving, maar is niet vanzelfsprekend. Veel erfgoed is niet beschermd en ook beschermde monumenten kennen veel uitdagingen. Daarom hebben we burgers nodig die opkomen voor het erfgoed, zoals jij! Want: erfgoed beschermen is mensenwerk.

Misschien hou je je al bezig met erfgoed bij jou in de buurt. Bijvoorbeeld als vrijwilliger, in een museum, als molenaar of in de kerk. Of misschien bekommer je je om die vervallen boerderij, of om de sloopplannen voor de oude arbeiderswijk. Hoe begin je? Wat kun jij doen? En hoe zorg je dat jouw acties effect hebben?

In deze routegids geven we je praktische tips. We vertellen wat je kunt doen bij een acute bedreiging van het erfgoed zoals sloop, maar leren je ook hoe je het erfgoed in jouw woonplaats blijvend kunt versterken. Je leert hoe je contact legt met de gemeente, hoe je je verhaal overtuigend vertelt, en hoe je een goede samenwerking opbouwt. Ook krijg je inzicht in wet- en regelgeving en beleidsprocessen.

Ieder hoofdstuk begint met een inspirerend voorbeeld van een andere erfgoedbeschermer. Elk hoofdstuk eindigt met een opdracht of oefening. Deze opdrachten helpen je om grip te krijgen op je einddoel en de weg daar naartoe. Alle opdrachten samen vormen jouw plan van aanpak. Na het lezen van de routegids, kun je dus gelijk aan de slag!

De routegids is voor iedereen die zich betrokken voelt bij erfgoed. Je kunt 'm dus gebruiken als bezorgde bewoner, maar ook als lid van een (historische) vereniging. Of je nu net begint of al veel ervaring hebt: de routegids helpt je op weg.

INHOUD

Wat is erfgoed? 5

Naar de gemeente 9

De formele kant 15

Wanneer kom je in actie? 23

Hoe vertel je jouw verhaal? 31

Vind bondgenoten 39

Aan de slag 44

ERFGOEDVERENIGING HEEMSCHUT

Houtzaagmolen de Jager met rechts op de achtergrond de knechtwoningen.

WAT IS ERFGOED?

Arjan Reekers
Molenerf, Woudsend

Wees je bewust van de waarde van het erfgoed in je omgeving, ook als het (nog) geen beschermde status heeft. Dat is de les die Arjan ons meegeeft.

Arjan is als bestuurder en vrijwillig molenaar actief bij stichting Houtzaagmolen De Jager in het Friese Woudsend. De molen staat op het terrein van een zeilschool, met wie de stichting het recht van overpad deelt. Dan komt de zeilschool met plannen om hun bedrijf toekomstbestendig te maken. Ze willen de historische knechtenwoningen die bij de molen horen slopen en vervangen door nieuwbouw. Vanuit hun perspectief is dat logisch: de woningen zijn niet meer van deze tijd en ongeschikt voor recreatief gebruik door jongeren. Als ze over de plannen horen, worden de stichting en de lokale historische kring wakker geschud. In tegenstelling tot de molen blijken de knechtenwoningen geen beschermde monumentenstatus te hebben.

Sommige bestuursleden zijn al 50 jaar betrokken bij deze plek. Als goede buur willen ze de zeilschool niet tegenwerken, maar ze willen wel de erfgoedwaarde behouden. ‘Je zit op elkaars spullen’, aldus Arjan. De historische kring en erfgoedvereniging Heemschut besluiten in actie te komen. De eerste vraag is waarom de woningen geen beschermde status hebben, zoals de molen. Daarna volgt de vraag: hoe kunnen we ze behouden en beschermen?

De gemeente wijst de aanvraag voor een monumentale status af. De woningen voldoen niet aan de puntentelling om als gemeentelijk monument aangewezen te worden. Terwijl de zeilschool intussen een sloopvergunning aanvraagt, wordt in opdracht van Heemschut Fryslân en de historische kring een nieuwe waardenstelling opgesteld en aan de gemeente aangeboden. Hieruit blijkt duidelijk dat de woningen juist bijzonder zijn omdát ze bij de molen horen; samen vormen ze een uniek geheel. >>

>> De gemeente is overtuigd en wijst de knechtenwoningen alsnog aan als monument. Het heeft tot gevolg dat de zeilschool is gaan nadenken: kunnen we iets met het bestaande erfgoed? De knechtenwoningen worden gerenoveerd. Er is wel een moderne aanbouw geplaatst, maar de woningen zelf zijn gelukkig blijven staan.

Arjan: 'We kregen pas door wat we hadden toen het bijna weg was. Dat het geen status had, bleek ineens cruciaal. Eigenlijk had dit gebied al eerder aangemeld moeten worden als gemeentelijk of zelfs rijksmonument.'

De knechtwoningen van Houtzaagmolen De Jager, Woudsend.

Arjan Reekers is al jaren betrokken bij houtzaagmolen De Jager. De knechtenwoningen hoorden daar voor hem als vanzelfsprekend bij. Hij had zich niet gerealiseerd dat ook dit erfgoed is en bescherming nodig heeft.

Dat is voor jou misschien net zo. Je fietst met plezier door straten met oude huizen, maakt wel eens een foto van het marktplein, kunt de oude fabriek nog aanwijzen waar je vader heeft gewerkt of geniet van het uitzicht op de molen als je de hond uitlaat. Erfgoed kan van alles zijn!

Als je omgeving dreigt te veranderen, zoals bij Arjan, kan dat een reden zijn om in actie te komen. Je kunt bijvoorbeeld de volgende situaties tegenkomen:

- Sloop, bijvoorbeeld van de naoorlogse kerk in het dorp.
- Verwaarlozing en leegstand; bijvoorbeeld een mooie boerderij die er slecht bij staat.
- Ontsiering, bijvoorbeeld door nieuwe huizen in groen landschap.
- Functieverlies, zoals bebouwing op een plein waar altijd de markt en de kermis plaatsvinden.
- Bestemmingswijziging, de school vertrekt uit het oorspronkelijke schoolgebouw.

In al deze gevallen verdwijnt er iets vertrouwds en wat we van waarde vinden voor onze omgeving. Dat is het moment dat jij in actie kan komen. Het is belangrijk dat burgers aan bestuurders en politici vertellen wat zij waarderen in hun omgeving en willen behouden.

Van wie is erfgoed?

Erfgoed is van de samenleving: van én voor ons allemaal. Erfgoed draagt bij aan een sterkere samenleving waarin we ons thuis voelen. Dit maakt van erfgoed een 'algemeen belang'. Toch is erfgoed vaak in particuliere handen. Zo is de stichting van Arjan verantwoordelijk voor houtzaagmolen De Jager, en de zeilschool is eigenaar van de knechtenwoningen. Veel eigenaren zijn trots op hun erfgoed en zorgen er goed voor. Maar helaas is dit niet altijd het geval. In zulke situaties kan spanning ontstaan tussen het algemeen belang van het erfgoed en het particuliere belang van de eigenaar.

De openheid van het schootsveld is onderdeel van het erfgoed van de vesting Naarden.

De watertoren in Zandvoort werd in 2025 gesloopt ondanks actie van erfgoedbeschermers.
Foto: Toussaint Kluiters

Bepaal je doel

Als 'erfgoedbeschermers' willen we vaak iets behouden. We willen dat waardevolle plekken of gebouwen blijven zoals ze zijn. En als er plannen voor verandering zijn dan vinden we het belangrijk dat dit zorgvuldig gebeurt en met aandacht voor de omgeving.

Misschien heb jij een goede aanleiding om in actie te komen. Of is er nu niets aan de hand, maar wil je dat er meer aandacht is voor erfgoed. Ook dat is belangrijk.

Als je een duidelijk en meetbaar doel formuleert, weet je wanneer je tevreden kan zijn en je actie geslaagd is. Arjan wilde de sloop van de knechtenwoningen voorkomen. Het kan ook een doel zijn om erfgoed te versterken, bijvoorbeeld door de singel om de stad weer bevaarbaar te maken. Baken je doel duidelijk af.

OEFENING
Bepaal je doel

Om duidelijk te bepalen wat je doel is, kun je proberen om in precies twee zinnen op te schrijven 1) wat je wilt bereiken en 2) wat de overheid daar volgens jou aan kan bijdragen. Bijvoorbeeld: ik wil dat de mooie oude elementen van het station behouden blijven. En dat de gemeente historisch onderzoek laat doen voordat de aannemer een opdracht krijgt voor de verbouwing.

ERFGOED IS DIVERS

Het woordenboek omschrijft erfgoed als 'dat wat is overgebleven uit het verleden, met name dingen van een historische of culturele *waarde*'. Maar wat van waarde is, is voor iedereen anders. Vaak gaat het over dingen die we willen doorgeven aan volgende generaties.

Wat erfgoed is, kan dus per tijd, plaats of persoon verschillen. Toch zijn we het over het algemeen met elkaar eens dat de kerk, de stadsgracht en de molen erfgoed zijn. Erfgoed is niet automatisch beschermd, want niet al het erfgoed is een monument. Experts delen erfgoed op in verschillende soorten, bijvoorbeeld:

- **Gebouwd en aangelegd erfgoed**, zoals huizen en straten, een dijk, een standbeeld of de tuin rond de pastorie.
- **Mobiel erfgoed**, zoals oude bussen, trams, treinen, auto's, vliegtuigen en schepen.
- **Roerend erfgoed**, zoals archieven, een verzameling historische voorwerpen of een schilderij.
- **Immaterieel erfgoed**, tradities en gebruiken zoals carnaval, ambacht van de molenaar of de Groningse Eierbal (meer weten, kijk op ***immaterieelerfgoed.nl***)
- **Archeologisch erfgoed**, zoals sporen en resten uit het verleden, onder de grond of onder water.

In dit boekje vertellen we vooral over het behouden van gebouwd en aangelegd erfgoed, maar de inhoud is zeker ook van toepassing op andere vormen van erfgoed.

In Enschede restaureerden erfgoedvrijwilligers een oude tram. De TET1 uit 1908 is een voorbeeld van mobiel erfgoed.

De wijk De Vier Vierkanten te Alkmaar.
Foto: Ritske Velstra van Erfgoed Alkmaar

NAAR DE GEMEENTE

Janwillem Snieder
De Vier Vierkanten, Alkmaar

Janwillem weet als geen ander hoe belangrijk het is om goed met de gemeente samen te werken. En dat het delen van informatie cruciaal is wanneer je met zowel buurtbewoners als de gemeente te maken hebt.

De woonwijk De Vier Vierkanten in Alkmaar is een bijzonder voorbeeld van experimentele woningbouw uit de jaren '70, een nog helemaal gaaf voorbeeld van een 'bloemkoolwijk'. Het gaat om 72 houten woningen, ontworpen door architect Abe Bonnema. Het was het winnend ontwerp van een prijsvraag in de houtskeletbouw.

Rond 2020 is er een probleem: de daken bevatten asbest en zijn aan vervanging toe. Dit leidt tot ongerustheid bij bewoners, ook omdat de gemeente een onderzoek naar de verspreiding van asbest niet duidelijk en zorgvuldig aanpakt.

Bij de afdeling erfgoed van de gemeente is de cultuurhistorische waarde van de wijk bekend en erkend. Al eerder wilden de ambtenaren de wijk laten aanwijzen als gemeentelijk beschermd stadsgezicht. Er is toen een digitale enquête gehouden onder de bewoners. De respons was mager en slechts een nipte meerderheid was voor bescherming. Het college van B&W vond dat onvoldoende draagvlak om het aanwijzingstraject door te zetten. Hierdoor lopen de bewoners nu echter subsidie voor dakvervanging mis.

Janwillem besluit om samen met andere bewoners in actie te komen. Ze gaan huis-aan-huis langs met een petitie om alsnog steun te verzamelen voor het beschermd stadsgezicht. Ruim driekwart van de buurt tekent de petitie. De wethouder is enthousiast en start het aanwijzingstraject opnieuw. Er wordt een commissie opgericht met vertegenwoordigers van de gemeente en buurtbewoners. Samen stellen zij richtlijnen op over de materialen en kleuren waaraan verbouwingen moeten voldoen om het karakter van de wijk te behouden. Tegelijk proberen ze daarin zoveel mogelijk vrijheid voor de bewoners te behouden. >>

>> Na een terugkoppeling aan de hele buurt wordt het voorstel iets aangepast. Janwillem spreekt in bij de gemeenteraad en raadscommissie. Uiteindelijk stelt de gemeenteraad unaniem de beschermende status vast. Inmiddels worden er daken vervangen mét subsidie: eens in de vier jaar kunnen bewoners een bijdrage krijgen voor groot onderhoud dat past bij het karakter van de wijk.

Bij het proces waren verschillende partijen betrokken: het initiatief begon bij de afdeling erfgoed en het college van de gemeente. Daarna namen bewoners het heft in eigen hand, gesteund door organisaties als de Historische Vereniging Alkmaar, Heemschut en het Architectuur Informatiecentrum Alkmaar (AIA). Mooi Noord-Holland nam het voorzitterschap op zich. De gemeenteraad nam het besluit tot aanwijzing.

Janwillem: 'Door de asbestzaak leefden in de wijk misverstanden en wantrouwen naar de overheid. Een persoonlijke benadering werkt dan beter dan een digitale enquête, zeker in een vergrijsde buurt. Ook hielp het dat er al erkenning was voor het belang van dit erfgoed: een landelijke publicatie over experimentele woningbouw gaf in dit geval extra steun.'

Je weet inmiddels wat je belangrijk vindt en wat je wilt bereiken. De volgende stap is om naar de organisatie te gaan die de besluiten neemt over veranderingen in jouw omgeving. Dat is de gemeente. Je gaat naar de gemeente wanneer je een nieuw paspoort nodig hebt of voor het aanvragen van een parkeervergunning. Maar de gemeente doet natuurlijk veel meer: ze maakt beleid en neemt besluiten over alles wat inwoners aangaat. Dus ook over erfgoed. Dat maakt de gemeente een belangrijke partij om mee op te trekken.

Misschien heb je een directe aanleiding om de gemeente te benaderen, net als Janwillem in het geval van de Vier Vierkanten. Voor de bescherming van de wijk kwam hij in aanraking met verschillende afdelingen van de gemeente. Ook als er geen directe aanleiding is, maar je wil weten hoe jouw gemeente omgaat met erfgoed of je wilt laten horen hoe jij tegen erfgoed aankijkt, kun je met de onderstaande informatie aan de slag.

DE GEMEENTE

WIE?	WAT DOEN ZE?
De ambtelijke organisatie De erfgoed-ambtenaar of erfgoedafdeling	Aanspreekpunt, voor alle gemeentelijke afdelingen en voor inwoners.
	Handelt dagelijkse zaken (die niet van de standaard afwijken) zelf af.
	Oren en ogen van de wethouder.
	Adviseert over kleine plannen, zoals een verbouwing van een huis. En ook over grote plannen zoals sloop en nieuwbouw.
	Bereidt samen met de wethouder voorstellen voor nieuw beleid voor.
De bestuurders De wethouder erfgoed of cultuurhistorie	De wethouder is onderdeel van het college van Burgemeester en Wethouders, die alle beleidsonderwerpen onderling verdeeld hebben, ook erfgoed.
	De wethouder wordt benoemd door de gemeenteraad.
	De wethouder is eindverantwoordelijk voor lopende zaken rond erfgoed en alles wat daarbij komt kijken.
	De wethouder informeert de gemeenteraad regelmatig over wat er speelt.
	De wethouder doet aan de gemeenteraad voorstellen voor nieuw beleid.
De gemeenteraad Bestaat uit verschillende fracties; dit is de politieke kant van de gemeente, die elke vier jaar wordt gekozen	Debatteert en besluit over nieuw beleid.
	Is woordvoerder over één of meerdere beleidsonderwerpen die binnen de fractie worden verdeeld.
	Bevraagt en controleert de wethouder met betrekking tot erfgoedonderwerpen.

Heemschut Fryslân nodigde wethouder Marcel van Opzeeland uit voor een excursie om het erfgoed onder de aandacht te brengen.

Bel de erfgoedambtenaar

Het is handig om eerst contact te zoeken met de ambtenaar die zich bezighoudt met erfgoed. Soms kun je op de website van de gemeente vinden wie dat is. Zo niet, bel dan het algemene nummer van de gemeente en vraag bij wie je moet zijn. Soms is er geen ambtenaar voor erfgoed. Dan is het handig om te vragen naar het hoofd van de afdeling Ruimtelijke Ordening. Of vraag naar iemand op het gebied van monumenten of cultuurhistorie.

Maak aan de erfgoedambtenaar duidelijk waarom je belt en wat je wil weten. Vraag of de gemeente al op de hoogte is van wat er speelt en wat ze eventueel al doen. Vraag tenslotte duidelijk hoe je elkaar verder kunt helpen: wat is de volgende stap, wat gaan zij doen en wat kun jij nu doen? Stuur na een gesprek een mailtje waarin je duidelijk maakt dat je blij bent met het contact en met de belangrijkste punten en toezeggingen uit het gesprek.

Neem een kijkje in het coalitieakkoord

Bekijk vóór je gesprek met de wethouder het coalitieakkoord. In dit document staan de ambities van het college voor de komende vier jaar, ook op het gebied van erfgoed. Dit is nuttige informatie voor tijdens het gesprek en zo laat je zien dat je goed op de hoogte bent. Kijk ook eens aan welke politieke partij de wethouder verbonden is en wat die partij over erfgoed in haar programma heeft geschreven. Dat vertelt je al meer over of hij/zij/hen erfgoed belangrijk vindt.

Wees duidelijk en eerlijk

Je hoeft geen andere woorden te kiezen dan je normaal zou doen. Goede openingszinnen zijn bijvoorbeeld: 'ik maak me zorgen om...' 'Ik hoorde dat er gesloopt gaat worden.' 'Ik las iets over beleid en inspraak, hoe werkt dat en kan ik daar ook aan meedoen?'

Het kan zijn dat je op je vragen geen (goed) antwoord krijgt. Of dat het antwoord je zorgen niet wegneemt. In dat geval kun je eerst vragen bij wie je nog meer terecht kan en je vervolgens wenden tot andere mensen binnen de gemeente, bijvoorbeeld de wethouder. Doe dat eventueel samen met je bondgenoten, zie hoofdstuk 7.

De wethouder

Als je het gevoel hebt dat je onderwerp meer aandacht verdient of als je nog steeds zorgen hebt, kun je contact opnemen met de wethouder. Een van de wethouders in een gemeente heeft het onderwerp erfgoed in zijn portefeuille. Dat betekent dat hij/zij/hen eindverantwoordelijk is voor de uitvoering van alles dat met erfgoed te maken heeft. De erfgoedambtenaar ondersteunt deze wethouder in de uitvoering.

Op de website van de gemeente, bij bestuur of college, kun je vinden welke onderwerpen of 'portefeuille' bij welke wethouder horen. En hoe je diegene kunt bereiken. Vertel de wethouder dat je ook de ambtenaar hebt gesproken, maar dat je nog vragen hebt en dat je graag samen in gesprek gaat.

Wees voorbereid

De gemeente bewaart zaken vaak per adres. Zorg dus dat je het adres van de locatie waar je het over wilt hebben bij de hand hebt.

Kies een aanpak die past bij de grootte van je gemeente

Een wethouder benaderen is in een kleine gemeente vaak makkelijker dan in een grote gemeente. In een kleine gemeente kun je meestal bellen om een afspraak te maken. In een grote gemeente kun je vaak beter een mail of brief sturen.

Gemeenteraad

Soms is het nodig om je onderwerp bij de gemeenteraad onder de aandacht te brengen. De gemeenteraad vertegenwoordigt de burgers en daar hoor jij bij! In de gemeenteraad zitten raadsleden van verschillende partijen. In elke gemeenteraad zit wel een partij die erfgoed belangrijk vindt. Ook zijn er misschien individuele raadsleden met interesse voor erfgoed. Dit zijn natuurlijk de mensen waar je het beste kunt beginnen.

Over het algemeen zijn er twee redenen om met raadsleden contact te zoeken:

1. Over sommige onderwerpen moet de gemeenteraad een besluit nemen. Je kunt aan de erfgoedambtenaar vragen of dit het geval is. Als de gemeenteraad het besluit neemt, is het handig om je verhaal ook aan de raadsleden te vertellen.
2. De gemeenteraad controleert het college van Burgemeester en Wethouders door kritische vragen te stellen. Als het niet goed gaat met het erfgoed, kun je raadsleden benaderen of zij daarover vragen willen stellen.

De contactgegevens per politieke partij staan op de websitepagina van de gemeenteraad. Je kunt bellen of mailen. Kies voor de gemeenteraad dezelfde benadering als bij de ambtenaar, maar leg daarnaast uit welke stappen je al hebt gezet en waarom je nu bij hen aanklopt. Raadsleden zijn vaak drukbezet. Wil je hun aandacht? Hou het kort en vertel in een paar punten wat je doel is en wat zij voor je kunnen doen.

Als je de hele gemeenteraad in één keer wilt bereiken is de griffie belangrijk. De griffier en zijn of haar medewerker(s) werken voor de gemeenteraad en een van hun taken is om inwoners en gemeenteraad met elkaar te verbinden. Zij kunnen adviseren hoe en wanneer je je onderwerp kunt 'agenderen'. De contactgegevens van de griffie staan op de website van de gemeente.

Leer elkaar kennen

Je hoeft geen concrete aanleiding te hebben om met de gemeente een gesprek aan te gaan over erfgoed. Ook als je in het algemeen wilt zorgen voor goede bescherming van het erfgoed in jouw omgeving, is het handig om contact te zoeken met de gemeente. Zorg dat je de erfgoedambtenaar, de raadsleden en de wethouder leert kennen en zoek zo nu en dan contact. Vraag bijvoorbeeld om een kennismakingsgesprek. Zo weet je wat er speelt. En weet je niet alleen waar je eigen, maar ook dilemma's en behoeftes van de gemeente rond erfgoed liggen. Bovendien kun je snel met elkaar schakelen als er wel iets aan de hand is.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Rijksmonumenten worden aangewezen door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). Deze overheidsorganisatie is verantwoordelijk voor de zorg van het Nederlandse erfgoed boven de grond, onder de grond, onder water en in musea. De RCE maakt beleid, geeft advies en deelt kennis over erfgoed.
Veel mensen denken dat ze contact moeten zoeken met de Rijksdienst wanneer ze met erfgoed te maken krijgen, vooral in het geval van rijksmonumenten. Toch is dat vaak niet de juiste weg. De gemeente is verantwoordelijk voor alle monumenten en erfgoed binnen haar grenzen. Dus ook voor de rijksmonumenten. De gemeente verleent bijvoorbeeld de vergunningen voor verbouwingen aan rijksmonumenten, maar kan hierbij wel advies aan de RCE vragen. De gemeente blijft dus in bijna alle gevallen het eerste aanspreekpunt. Als het toch nodig is om contact op te nemen met de RCE, dan zal de gemeente je dat laten weten.

Provincie

In sommige provincies zijn provinciale monumenten of soms heb je met provinciaal eigendom te maken. Provincies hebben ook een eigen erfgoedbeleid, waarin staat wat ze belangrijk vinden en hoe je met hun erfgoed om moet gaan. Maar ook bij een provinciaal monument of provinciaal eigendom is de gemeente het eerste aanspreekpunt. Zo nodig kunnen zij je doorverwijzen naar de provincie.

OEFENING

Wie gaan er in jouw gemeente over erfgoed?

Zoek uit wie in jouw gemeente de erfgoedambtenaar is en welke wethouder verantwoordelijk is voor erfgoed. Kijk ook eens naar de politieke partijen in de gemeenteraad: welke partij heeft mogelijk interesse in erfgoed?

Vrijwilligers van de Stichting Fabrieksschoorstenen in gesprek met wethouder Ger Klein (midden) van de gemeente Winschoten over het behoud van fabrieksschoorstenen.

DE FORMELE KANT

Jan van Gils
Pastorie, Moergestel

De formele route kan heel effectief zijn. In Moergestel stond een rijksmonument al jaren leeg. Een projectontwikkelaar had het pand gekocht met het idee om er appartementen in te maken en ernaast huizen te bouwen, maar het project kwam niet van de grond. In de loop der jaren raakte het leegstaande pand in verval.

Een omwonende trok aan de bel bij Heemschut. Jan nam namens Heemschut een kijkje bij de pastorie: 'Toen zagen we: dit is inderdaad zonde om te laten vervallen.' Omdat het een rijksmonument betrof, was het mogelijk om een formeel handhavingsverzoek in te dienen. Gemeenten zijn bij rijksmonumenten verplicht om op te treden bij ernstig verval, bijvoorbeeld door de eigenaar te dwingen het pand wind- en waterdicht te maken. Dat kan ondersteund worden met een dwangsom.

Vaak zijn gemeenten terughoudend in dit soort gevallen, uit angst voor conflicten. 'Ze willen graag iedereen te vriend houden.' aldus Jan. Maar in dit geval werd het verzoek serieus opgepakt. 'Binnen vier weken had de gemeente Oisterwijk een brief gestuurd aan de eigenaar, met de dreiging van een forse boete erbij.' En dat werkte. De projectontwikkelaar die het monument had aangeschaft ging direct aan de slag. Het pand werd dichtgetimmerd en er kwam zeildoek overheen. Inmiddels is in de krant te lezen dat de renovatie daadwerkelijk van start gaat.

Wat hier goed werkte was het inzetten van de formele route, in combinatie met het feit dat het een rijksmonument betrof. De juridische instrumenten waren duidelijk, ze waren beschikbaar en de gemeente was bereid ze te gebruiken. Dat leidde tot snel resultaat.

'Het vraagt veel tijd, dat wel. Er werkt maar een klein aantal mensen bij Heemschut, vrijwilligers hebben beperkt tijd en altijd lopen er meerdere dossiers tegelijk. Daarom is samenwerking ook cruciaal. Met particulieren, heemkundekringen en actiegroepen. Eigenlijk met iedereen die wil bijdragen.'

Jan kon verder verval van de pastorie in Moergestel voorkomen doordat hij goed op de hoogte was van de wet- en regelgeving rondom erfgoed. Hierdoor had hij de mogelijkheid om gericht in actie te komen. In dit hoofdstuk leggen we je uit waar je erfgoed kunt tegenkomen in wet- en regelgeving. En we vertellen hoe je deze kennis kunt gebruiken om erfgoed te beschermen.

Beschermd Erfgoed: Monument

In Moergestel kreeg Jan te maken met een beschermd monument. Een monument is erfgoed met een officiële status die formele bescherming biedt. Je mag een monument bijvoorbeeld niet zomaar slopen. Ook mag je geen aanpassingen doen zonder vergunning. Zo zorgen we dat dit erfgoed bewaard blijft voor toekomstige generaties.

Is het een monument?

In Nederland hebben we gemeentelijke monumenten, provinciale monumenten en rijksmonumenten. De gemeente heeft een monumentenlijst met daarop alle monumenten in de gemeente (zowel gemeentelijke-, als provinciale en rijksmonumenten). Soms staat deze lijst op de website van de gemeente. Als dat niet zo is, kun je er naar vragen bij de erfgoedambtenaar of via het algemene telefoonnummer. Rijksmonumenten zijn ook te vinden via ***monumentenregister.cultureelerfgoed.nl*** of ***www.monumenten.nl***.

Verwaarlozing van een monument

Toch betekent een monumentenstatus niet automatisch dat het goed gaat met het erfgoed. De pastorie was een monument, maar het gebouw was in slechte staat. Jan kon de monumentenstatus wél gebruiken om te zorgen dat daar iets aan veranderde. Een eigenaar van een monument is namelijk verplicht om het monument goed te onderhouden. Dit noemen we de **instandhoudingsplicht**.

Verwaarloost de eigenaar het monument? Dan kan de gemeente handhavend optreden: de gemeente dwingt de eigenaar om het minimale aan onderhoud te doen. Als burger kun je de gemeente vragen om te handhaven. Dit heet een **handhavingsverzoek**. Schrijf een brief aan de gemeente waarin je melding doet van de overtreding en waarin je vraagt om te handhaven. De gemeente moet binnen zes weken een besluit nemen op jouw verzoek. Ook in het geval van een rijksmonument of provinciaal monument, doe je dit verzoek bij de gemeente waar het monument staat.

Probeer eerst de informele weg

Voordat je een gemeente officieel vraagt om te handhaven, kun je informeel proberen de situatie te verbeteren. Bel bijvoorbeeld de erfgoedambtenaar om te vragen wat er speelt rondom het monument. Of ga in gesprek met de eigenaar om te kijken naar oplossingen.

Aanwijzing tot monument

Misschien vind je dat een object in jouw omgeving een beschermd monument moet worden. Bijvoorbeeld omdat je bang bent dat het gesloopt wordt. Of omdat je er zeker van wilt zijn dat grote veranderingen zorgvuldig gebeuren. Je kunt jouw gemeente vragen om het object aan te wijzen als gemeentelijk monument. Dit doe je door een brief te schrijven naar de gemeente, gericht aan het college van Burgemeester en Wethouders. Binnen zes weken krijg je een eerste reactie op je verzoek.

Vrijwilligers van Heemschut Zeeland deden meerdere handhavingsverzoeken voor dit vervallen rijksmonument in de Steenstraat in Hulst.

Als iets heel bijzonder is kun je het ook aandragen als rijksmonument, door een brief te sturen aan de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap of aan de Staatssecretaris.
De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) wijst echter maar heel weinig nieuwe monumenten aan en het proces duurt lang. Je hebt dus meer kans om iets een gemeentelijk monument te maken dan een rijksmonument.

Beschermd erfgoed: dorps- of stadsgezicht

Naast monumenten hebben we in Nederland ook beschermde dorps- en stadsgezichten. Dit zijn gebieden met een bijzonder cultuurhistorisch karakter. Gebouwen, pleinen, het stratenpatroon en andere structuren vormen het 'gezicht' van het gebied. Zoals een oude binnenstad of de Alkmaarse Vier Vierkanten-buurt uit hoofdstuk 2. Zelfs het daklandschap kan onderdeel zijn van het beschermd gezicht! Maar let op: een gebouw in een beschermd gezicht is niet automatisch ook een monument. De bescherming is niet bedoeld om individuele gebouwen te beschermen, maar om het straatbeeld en de identiteit van een gebied te behouden.

Er zijn gemeentelijke beschermde gezichten en rijksbeschermde gezichten. De RCE wijst sinds 2012 geen nieuwe beschermde gezichten meer aan. Wil je een gebied beschermen, dan kun je dat het beste doen via de gemeente.

Op ***cultureelerfgoed.nl*** kun je rijksbeschermde gezichten vinden. Voor gemeentelijk beschermde gezichten kun je net als bij gemeentelijk monumenten bij de gemeente terecht.

Kijk op de erfgoedkaart

Sommige gemeenten hebben een online erfgoedkaart of cultuurhistorische waardenkaart. Hier staan niet alleen monumenten op, maar ook panden die 'beeldbepalend' of 'cultuurhistorisch waardevol' zijn, evenals waardevolle gebieden. Deze markeringen betekenen niet dat iets officieel beschermd is. Wel laat het zien dat de gemeente die plek waardevol vindt. Dit kan je helpen in je pleidooi.

Vaak komen mensen pas in aanraking met het beschermd gezicht als er iets gaat veranderen. Bijvoorbeeld vanwege een aanbouw of nieuwe dakkapel. Het is niet zo dat er binnen een beschermd gezicht niets mag veranderen. Er mag zelfs gesloopt worden! Aanpassingen in dit gebied moeten 'passend' zijn. Wil je weten of een aanpassing passend is, dan kun je de 'toelichting' van het beschermd gezicht opzoeken. In de toelichting staat wat de belangrijke kenmerken zijn die de cultuurhistorische identiteit van het gebied vormen. Met deze kenmerken moet rekening worden gehouden bij een aanpassing. Daarnaast vind je in het gemeentelijk omgevingsplan regels over wat wel en niet mag.

In gesprek over erfgoed.
Foto: Erfgoedhuis Zuid-Holland

In veel gevallen zal een Commissie Ruimtelijke Kwaliteit (CRK) de gemeente adviseren bij een vergunningsaanvraag. Deze commissie weegt op basis van de toelichting af of de aanpassing het beschermd gezicht aantast. De adviezen van deze commissie kun je bij de gemeente opzoeken of opvragen. Let op: soms hebben deze commissies een andere naam, zoals Commissie Omgevingskwaliteit (COK) of Adviescommissie Ruimtelijke Kwaliteit (ARK).

Erfgoedbeleid

Het grootste deel van de gemeenten heeft beleid op het gebied van erfgoed. Meestal in de vorm van een **erfgoednota**. Daarin staan de visie en ambities van de gemeente. Zo kan een gemeente bijvoorbeeld de ambitie hebben om erfgoed toegankelijker te maken. Of om een nieuwe inventarisatie te maken samen met inwoners. Tussen de regels door kun je ook keuzes teruglezen: wat gaat de gemeente wel en níet doen? Als je actief met de gemeente in gesprek gaat over het erfgoedbeleid kun je invloed uitoefenen op deze keuzes. Hoe en wanneer je dit doet, lees je in hoofdstuk 4.

In een **erfgoedverordening** lees je alle regels en procedures rondom erfgoed, zoals de procedure voor het aanwijzen van monumenten. Handig dus om zo'n verordening een keer door te nemen! Je vindt het document snel door in een zoekmachine te zoeken op *'naam van je gemeente + erfgoedverordening'*.

Omgevingswet

De Omgevingswet is een wet die sinds 1 januari 2024 geldt voor het hele land. Deze wet brengt alle wetten en regels voor ruimte, wonen, infrastructuur, milieu, natuur en water bij elkaar. Alles in je omgeving dus. Je kunt de wet in jouw gemeente op verschillende manieren tegenkomen.

Omgevingsvisie

In de **omgevingsvisie** beschrijft de gemeente wat ze allemaal belangrijk vindt. Niet voor één inwoner of voor één plek, maar in het algemeen en *voor* een langere periode. Veel gemeenten willen bijvoorbeeld dat er genoeg woningen zijn en dat de lucht en de bodem schoon zijn. In de omgevingsvisie kan ook staan dat de gemeente wil dat er veel toeristen komen. Of dat historische plekken en gebouwen goed bewaard blijven.

De gemeente gebruikt de omgevingsvisie bij nieuwe plannen en projecten in de omgeving. En om te bepalen welke regels voor welke plek gelden. De omgevingsvisie dient als basis voor de regels die je vindt in het omgevingsplan. Het is daarom handig om actief mee te denken als de gemeente de omgevingsvisie maakt of actualiseert. Als erfgoed in de omgevingsvisie uitgebreid aan bod komt, heb je een goede basis voor de toekomst. Je vindt de omgevingsvisie op de website van je gemeente. Of door in de zoekmachine te zoeken op bijvoorbeeld 'gemeente Leiden omgevingsvisie'.

Wees kritisch

Als een object niet officieel beschermd is, betekent dit niet dat het geen erfgoed is. Misschien is de gemeente het vergeten aan te wijzen of is de lijst inmiddels verouderd. Het is dus goed om aan de gemeente te laten weten welk erfgoed jij belangrijk vindt om te beschermen en waarom.

Omgevingsplan

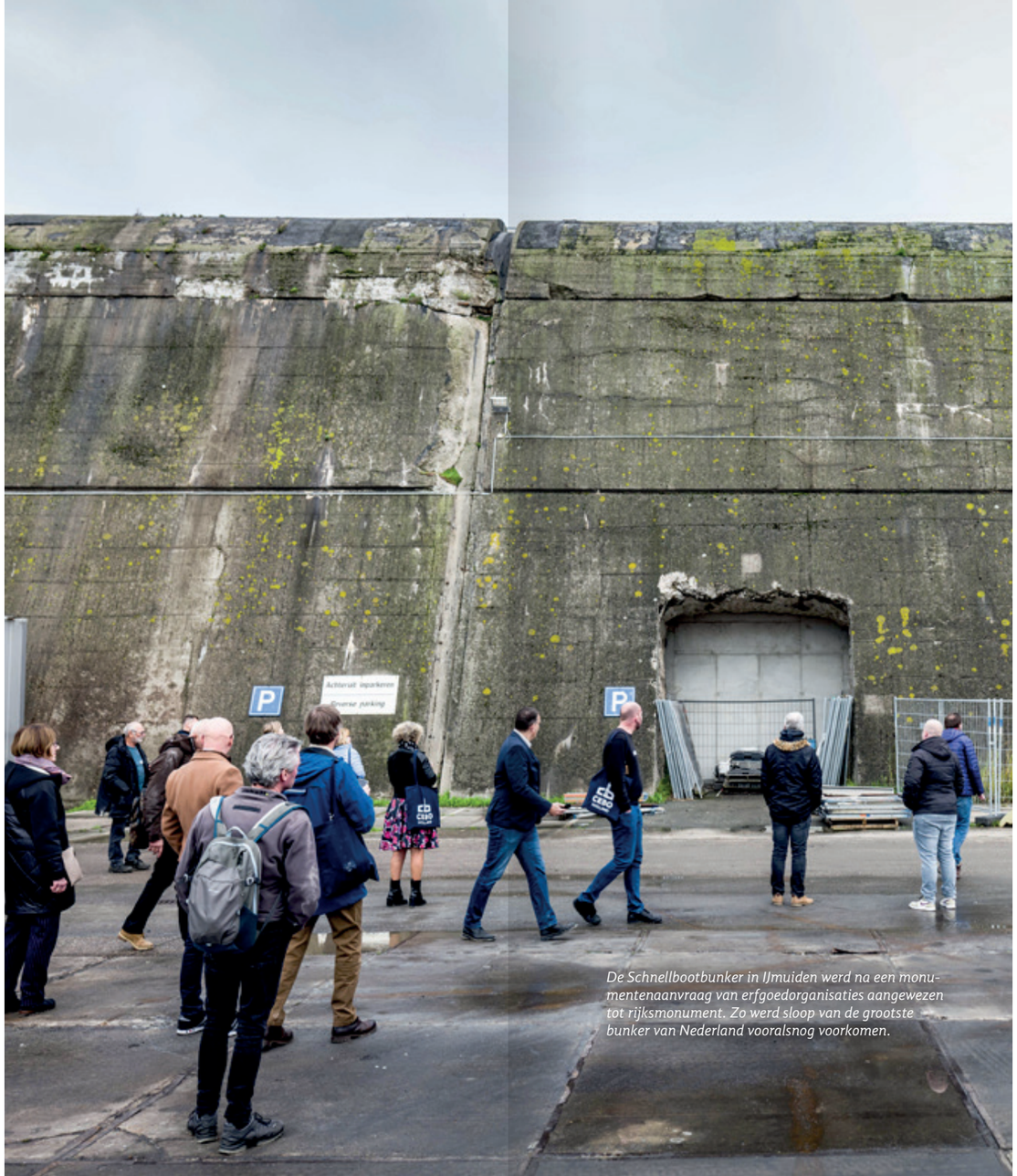
Iedere gemeente maakt één plan voor haar hele gebied waarin alle regels voor de omgeving zijn vastgelegd. Dit is het **omgevingsplan**. Elke gemeente moet vóór 2032 een omgevingsplan hebben gemaakt. Tot het omgevingsplan af is vormen alle oude verordeningen en bestemmingsplannen samen het omgevingsplan.

In het omgevingsplan staat bijvoorbeeld precies waar wel en waar niet mag worden gebouwd, verbouwd en op welke manier dat mag. In het omgevingsplan is ook vastgelegd voor welke zaken je een vergunning moet aanvragen (*vergunningsplichtig*) en welke veranderingen je zonder vergunning mag doen (*vergunningsvrij*). Alle regels over monumenten en erfgoed worden in dit plan opgenomen. Je vindt het omgevingsplan op ***omgevingswet.overheid.nl***. Klik hier op 'regels op de kaart'.

DE OMGEVING VAN HET MONUMENT

Soms schaadt een verandering dicht bij een monument ook het aanzicht van het monument zelf. Bijvoorbeeld wanneer een hoge woontoren naast een kerk wordt gebouwd. Of een modern appartementenblok tussen een rij historische huizen. De Omgevingswet betrekt daarom ook de omgeving van het monument bij de zorg voor het erfgoed.

Maar hoe ver reikt die omgeving eigenlijk? En welke regels horen daarbij? Dat mag elke gemeente zelf bepalen. Je kunt hier naar vragen bij je erfgoedambtenaar. Of vragen hoe de omgeving van het monument is meegenomen bij het maken van nieuwe plannen, met name het omgevingsplan.

De Schnellbootbunker in IJmuiden werd na een monumentenaanvraag van erfgoedorganisaties aangewezen tot rijksmonument. Zo werd sloop van de grootste bunker van Nederland vooralsnog voorkomen.

OEFENING

Wat is wel en niet beschermd?

Kijk of jouw gemeente de lijst met monumenten of erfgoedkaart online heeft staan. Vraag deze anders op bij de erfgoedambtenaar. En staan de gebouwen die jij zo belangrijk vindt wel op die lijst?

Jij kunt meedoen aan het omgevingsplan

Je kunt uit het omgevingsplan heel veel informatie halen. Maar het is ook een gereedschap om erfgoed te beschermen. Bijvoorbeeld als is vastgelegd dat in de omgeving van de kerk niet zomaar hoge gebouwen mogen komen. Of voor welke panden er altijd een advies moet komen van een deskundige commissie. Het omgevingsplan is dus een goede plek om erfgoed zonder monumentenstatus beter te beschermen.

De komende jaren gaan alle gemeenten aan de slag met hun omgevingsplan. Iedereen, ook wie niet in de gemeente woont, mag meedenken over het omgevingsplan. Elke gemeente mag zelf weten hoe ze deze participatie regelt, maar moet uitleggen hoe dat er uit ziet in een zogenaamde participatienota. Als je mee wil doen, vraag dan aan de gemeente wanneer en hoe dat kan.

In onze online toolkit vind je meer informatie over de kansen en uitdagingen voor erfgoed in de omgevingswet.

Interieur Stork Bibliotheek.
Foto: Anne van der Maat

WANNEER KOM JE IN ACTIE?

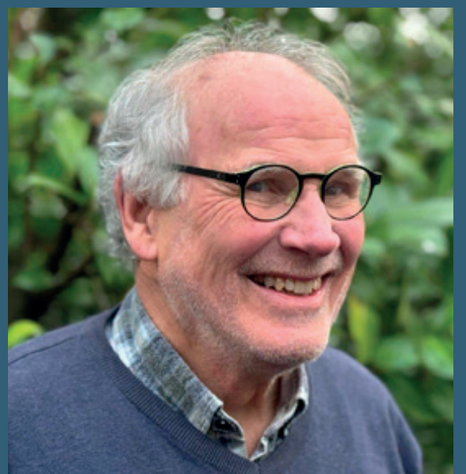
Hans de Gruil
Stork bibliotheek, Hengelo

Timing is cruciaal bij erfgoedbescherming. Het voorbeeld van de Stork bibliotheek laat zien hoe belangrijk het is om alert te zijn. Als erfgoedbeschermers pas laat in actie komen, is het vaak al te laat. Dat merkte Hans de Gruil, voorzitter ven Stichting Erfgoed Hengelo.

De Stork bibliotheek is in 1929 gebouwd naar ontwerp van architect A.K. Beudt, een prominente vertegenwoordiger van de Amsterdamse School. Het gebouw is zowel qua architectuur als functie bijzonder: het was een van de eerste openbare bibliotheken met leeszaal in Nederland. De bibliotheek kwam tot stand dankzij een schenking van de familie Stork, bedoeld voor maatschappelijke verheffing van hun personeel en de lokale bevolking. Na verloop van tijd werd het gebouw te klein voor de bibliotheek en die verhuisde naar een andere plek. Na enkele tijdelijke invullingen, zoals kerk en archief, besloot de gemeente het pand te verkopen.

Na een traject met een puntensysteem gaf de gemeente aan een projectontwikkelaar toestemming om in de bibliotheek acht appartementen te bouwen. Met behoud van de monumentale voorgevel, maar met volledige verbouwing van het interieur. Dit leidde tot grote bezwaren in de stad. Meer dan 3000 inwoners ondertekenden een petitie. De gemeenteraad speelde geen rol: 'raadsleden gaven later ook aan dat ze zaten te slapen en dat dit in de toekomst beter moest', vertelt Hans.

Bewoners en erfgoedorganisaties, waaronder Heemschut, kwamen in actie. De betrokken erfgoedorganisaties benadrukten dat het gebouw van grote betekenis is voor de identiteit van Hengelo en het zijn oorspronkelijke openbare en maatschappelijke functie zou moeten behouden. Er is beroep aangetekend bij de gemeente, daarna bij de rechtbank in Zwolle en inmiddels ligt de zaak bij de Raad van State. Hoewel het pand al is verkocht aan de ontwikkelaar, wordt er nog niet verbouwd zolang de procedure loopt - al zou dat juridisch wel mogen. >>

>> Een belangrijke les die Hans heeft geleerd uit deze casus: het moment van actie is cruciaal. Hier was bezwaar in een eerdere fase van de planprocedure effectiever geweest. Zo had bijvoorbeeld het puntensysteem zelf ter discussie gesteld kunnen worden.

Zodra een procedure start, kun je al kijken of je bezwaar kunt maken. Wees dan (juridisch) voorbereid. En werk daarbij altijd samen. Als erfgoedorganisaties als één front naar buiten treden, versterkt dat de boodschap.

Stork Bibliotheek.
Foto: Archief Stichting Behoud Erfgoed Stork Hengelo

Zoals het voorbeeld van de Stork bibliotheek laat zien, kan het moment waarop je in actie komt de uitkomst bepalen. Wanneer erfgoed bedreigd wordt door sloop is haast geboden. Aarzel dan niet en kom direct in actie. Als er geen spoed is, kun je beter even nadenken over wat het beste moment is om specifiek erfgoed onder de aandacht te brengen. In dit hoofdstuk vertellen we je over belangrijke momenten binnen de gemeenten, zodat jij daar je voordeel mee kunt doen.

WIE VERGADERT WANNEER?

Beleidsambtenaren werken op hun werkdagen aan beleidsstukken en bereiden voorstellen voor in overleg met de wethouder. In een voorstel staat het onderwerpbesluit, wie wat precies moet gaat besluiten, en waarom. En ook wat het kost en wanneer het uitgevoerd wordt.

Het college van Burgemeester en Wethouders vergadert doorgaans elke week en bespreekt dan de voorstellen. Over sommige voorstellen beslist het college zelf. Zo gaat het meestal bij monumentenaanwijzingen. Andere voorstellen stuurt het college door naar de gemeenteraad, omdat de raadsleden hierover een besluit moeten nemen.

Voordat de gemeenteraad vergadert gaat een beleidsvoorstel meestal eerst langs een (thematische) raadscommissie. Deze commissie bestaat uit een kleine groep raadsleden en hun partijgenoten. De commissie bespreekt het voorstel grondig en kan vragen stellen aan de ambtenaren en de wethouder. Zo vormen de raadsleden zich een beeld van het beleidsvoorstel voordat ze er in de gemeenteraadsvergadering een besluit over nemen.

De gemeenteraadsvergadering vindt in de meeste gemeenten maandelijks plaats. De gemeenteraad neemt dan besluiten over de voorliggende voorstellen. Met een motie of amendement kunnen raadsleden opdracht geven om iets te wijzigen in het voorliggende stuk. Ook is er ruimte om actuele onderwerpen te bespreken met de raad en het college van B&W.

Vergadercyclus

Een gemeente werkt in de praktijk als volgt: er zijn een aantal vaste momenten waarop een onderwerp wordt besproken of besloten. Dat heet de vergadercyclus. Elke maand vergaderen college en raadsleden volgens een strak tijdsschema over vooraf vastgestelde onderwerpen. Deze onderwerpen worden voorbereid door ambtenaren.

Het vergaderschema voor het hele jaar is te vinden op de website van de gemeente (zoek in de zoekmachine op *'[gemeente] bestuursinformatie'*). De onderwerpen die op een vergadering worden besproken zijn pas enkele weken voor de vergadering zichtbaar. Je kunt dan ook de bijbehorende stukken downloaden. Je kunt de griffie bellen of mailen om te vragen wanneer er over jouw onderwerp wordt vergaderd.

Beleidscyclus

Ook besluiten over beleid volgen een cyclus. Deze cyclus kan jaren duren en bestaat uit de volgende stappen:

1. Agenderen

Een onderwerp wordt op de agenda gezet. Bijvoorbeeld omdat de wethouder een idee heeft, omdat er een actueel probleem is of omdat burgers (zoals jij!) aandacht vragen voor een dringende situatie.
Wat kun jij doen: Ga in gesprek met de wethouder en vraag aandacht voor jouw zaak.

2. Beleidsvoorbereiding

Ambtenaren gaan aan de slag met het uitwerken van een beleidsvoorstel (zie Vergadercyclus).
Wat kun jij doen: Geef bij de erfgoedambtenaar aan dat je graag mee wilt denken met het nieuwe beleid.

3. Besluitvorming

Het beleidsvoorstel gaat door de vergadercyclus (zie hierboven). De gemeenteraad (en eventueel een commissie) en het college van B&W bespreken het voorstel, vormen een oordeel en nemen een besluit.
Wat kun jij doen: Spreek in bij een commissie- of raadvergadering.

4. Uitvoering

Nadat het besluit is genomen wordt het beleidsplan tot uitvoering gebracht.
Wat kun jij doen: Wees alert. Werkt het beleid en wordt het goed uitgevoerd? Als er iets onwenselijks gebeurt, kun je dit melden bij de gemeente of een raadslid vragen om hier een kritische vraag over te stellen.

5. Evaluatie

Na een aantal jaren kijkt de gemeente of het beleid goed werkt en of er iets verandert moet worden. Dat wordt weer een voorstel en zo begint alles weer van vooraf aan!
Wat kun jij doen: Geef bij de erfgoedambtenaar aan dat je graag je ervaringen met het beleid wilt delen. Vraag eventueel om het instellen van een periodiek erfgoedoverleg.

ZO HAAL JIJ HET MEEST UIT EEN VERGADERING

De commissievergadering en de raadsvergadering worden opgenomen. Zo kun je vanuit huis live meekijken of de vergadering achteraf terugkijken. Je kunt ook zelf de vergadering bijwonen vanaf de publieke tribune in de raadszaal. Dit heeft als voordeel dat raadsleden zien dat mensen betrokken zijn bij het onderwerp.

Collegevergaderingen zijn besloten, die kun je niet bijwonen. Na afloop kun je op de website van de gemeente vinden wat er besloten is. Zoek op 'besluitenlijst college en de datum.'

Behandelt de gemeenteraad een onderwerp waar jij graag nog iets over wil vertellen? Of wil je oproepen tot actie? Dan kun je inspreken bij de gemeenteraad. Je moet je dan aanmelden via de griffie. De griffie vertelt wanneer en hoe laat je aan de beurt bent en hoeveel tijd je krijgt.

Kies het juiste moment als je besluitvorming wil beïnvloeden

Het is altijd verstandig om te kijken op welk punt in de cyclus je nu bent. Als erfgoedbeschermer wil je het liefst invloed uitoefenen voordat er een besluit is genomen. Daarna is het lastig om nog verandering te brengen in wat er gaat gebeuren. Dat ging bijvoorbeeld mis in het geval van de Stork Bibliotheek: het besluit om appartementen in de bibliotheek te maken was al genomen. Vraag daarom aan de erfgoedambtenaar of hij/zij/hen het jou wil laten weten als er belangrijke onderwerpen aan komen. Dit kan over erfgoed gaan, of over een groot woningbouwproject dat gevolgen heeft voor jouw omgeving. Hou de website van de gemeente en lokale media goed in de gaten!

Ligt er al een voorstel voor een besluit? Kijk dan of je kunt inspreken in de commissievergadering. Raadsleden zijn dan nog bezig met het vormen van een beeld van en oordeel over het voorstel. Het besluit is nog niet genomen. Dit is dus een goed moment om jouw mening te laten horen.

Bij een dringende situatie kun je een raadslid vragen of die kritische vragen wil stellen in de gemeenteraadsvergadering. Dit kan in alle fases van de beleidscyclus. Je kunt zo'n situatie gebruiken om het erfgoedbeleid breder onder de aandacht te brengen. Een vervallen boerderij zegt iets over het erfgoedbeleid. Zo kun je aandringen op evaluatie van het beleid en erfgoed bovenaan de agenda zetten.

Blijf op de hoogte

Kijk wekelijks naar de mededelingen over vergunningen of andere nieuwsberichten van de gemeente. Dit kan via het lokale krantje of online op de website van de gemeente.

Nadat een bijzonder pand in Meppel werd gesloopt, gingen erfgoedvrijwilligers met de gemeente in gesprek. Resultaat: een beschermd stadsgezicht in het omgevingsplan.

Houd rekening met drukke en rustige momenten

De politieke cyclus volgt de schoolvakanties. In vakantieweken wordt er over het algemeen niet vergaderd. De ambtelijke organisatie werkt wel gewoon door. Daarnaast is het handig om te weten dat mei, september en november vaak drukke maanden zijn voor de gemeenteraad. In die maanden worden financiële stukken over het voorgaande, huidige en komende jaar besproken. Er is dan minder tijd voor andere zaken. In de financiële beleidsstukken kun je vaak ook informatie vinden over de uitvoering van beleidsprogramma's.

Gemeenteraadsverkiezingen

Elke vier jaar zijn er in maart verkiezingen voor de gemeenteraad. We kiezen dan de nieuwe raadsleden. Afhankelijk van de hoeveelheid stemmen krijgen politieke partijen een aantal plekken in de gemeenteraad.

Voor de verkiezingen

In de verkiezingsprogramma's laten partijen weten wat zij belangrijk vinden en waar zij zich voor gaan inspannen. Deze programma's vormen ook de inhoudelijke basis voor hun campagnes in aanloop naar de verkiezingen. Het is handig om met politieke partijen in gesprek te gaan voordat zij het programma af hebben. Benader hen dus al in het voorjaar van het jaar vóór de verkiezingen. Zo kun je zorgen dat erfgoed duidelijk in het verkiezingsprogramma staat.

Stuur een mail aan politieke partijen in jouw gemeente waarin je vraagt of ze met je in gesprek willen gaan over erfgoed en wat je op dat gebied voor elkaar kunt betekenen.

Na de verkiezingen

Vlak na de verkiezingen zullen de grootste partijen een coalitieprogramma schrijven. Dit document vormt de basis voor het beleid dat de nieuwe gemeenteraad de komende vier jaar wil uitvoeren. Ook stel een aantal politiek partijen binnen de gemeenteraad een nieuw college van wethouders samen. Op dat moment worden ook de onderwerpen, waaronder erfgoed of cultuurhistorie, onder de wethouders verdeeld. De benoeming van de burgemeester staat los van de verkiezingen.

Dit is een goed moment om kennis te maken met gemeenteraadsleden en met de nieuwe wethouder. Zij zijn zich dan nog aan het inwerken. Je kunt vertellen wat jij belangrijk vindt en aangeven dat je graag wilt samenwerken op het gebied van erfgoed.

Andere kansrijke momenten

Gemeenteraden prikken vaak een aantal momenten in het jaar waarop zij alle inwoners uitnodigen. Zo is er in januari een nieuwjaarsreceptie. Ook op andere momenten in het jaar organiseren de meeste gemeenten middagen of avonden waar raadsleden, wethouders en inwoners elkaar kunnen ontmoeten. Ook hier geldt weer: houd de website van je gemeente in de gaten of vraag het aan de griffie.

Je kunt ook zelf een moment creëren. Bijvoorbeeld door raadsleden en wethouders uit te nodigen voor een evenement. Of nodig ze uit voor een gesprek. (zie hoofdstuk 5)

OEFENING

Wat staat er op de agenda?

Ga naar de website van de gemeenteraad en bekijk de agenda. Waarover wordt de komende weken vergaderd? Gebruik de zoekfunctie om documenten over erfgoed te vinden.

De tijd voor erfgoed is... altijd

Het gaat bij erfgoed niet altijd om een specifieke casus of om een beleids- of besluitvormingsproces, zoals we hierboven beschrijven. Het gaat ook om enthousiasme, omdat erfgoed een belangrijk onderdeel van ons leven vormt. Want wat geniet je dagelijks van de oude binnenstad! Dat enthousiasme, die trots en je intentie om dat te beschermen kun je altijd delen. Met je naaste omgeving, in verenigingsverband, online, op je werk of op school én bij de gemeente.

In onze online toolkit vind je ook het Erfgoedpamflet voor de gemeenteraadsverkiezingen. Ga naar ***www.openerfgoed.nl/invloed-op-erfgoed*** of scan de QR-code.

In de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen ontving de wethouder van Kampen een linnen tasje met daarop 'Stem op Erfgoed'.
Foto: Henk Snaterse

Buitenplaats Ockenburgh.
Foto: Stichting Historische Buitenplaats Ockenburg

HOE VERTEL JE JOUW VERHAAL

Petra Brekelmans
Villa Ockenburgh, Den Haag

Petra leerde dat een goed verhaal goud waard is, maar dat je het wel stevig moet onderbouwen. En dat je vooral een lange adem moet hebben.

Petra kende buitenplaats Ockenburgh uit haar jeugd als een fijne en veilige speelomgeving. Toen ze er als volwassene weer in de buurt kwam wonen, trof ze een trieste situatie aan: het bos was veranderd in een verwaarloosde hangplek. Haar kinderen durfden er niet doorheen te fietsen. Ze kwam in actie. Niet alleen voor haar kinderen, maar voor de hele buurt.

Ockenburgh lag precies tussen stad en platteland in, het zou kunnen fungeren als inspirerende en verbindende plek voor de bewoners van deze gebieden. De gemeente had het verwaarloosde rijksmonument al twintig jaar te koop staan in de hoop dat het, ondanks de beschermde status, als bouwgrond verkocht kon worden. Er was weinig interesse in het herstelplan van Petra.

Petra zette in op participatie. Ze richtte een stichting op en bouwde aan een breed netwerk. In Den Haag vond ze HR-specialisten en accountants; in het Westland wisten ze als geen ander hoe je een tuin aanlegt of een kas bouwt. Die werelden bracht ze samen. Ze betrok in acht jaar tijd bij haar initiatief 150 vrijwilligers, die werkten met hun handen, hun hoofd of hun hart. Sommige gaven vijf ton, anderen vijf uur. Wat begon als een plan uit het hart, groeide uit tot een professioneel project, gedragen door een hele gemeenschap.

Maar met de gemeente bleef strijd over de vraag wie eigenaar moest zijn. In 2014 keerde het tij. Een nieuwe wethouder besloot dat dit burgerinitiatief serieus genomen moest worden. Het eigendom werd overgedragen aan de stichting. De verantwoordelijkheid voor de toekomst van Ockenburgh lag nu in Petra's handen. Financiële steun werd gevonden bij allerlei fondsen en de gemeente. >>

Foto: Thierry Schut

>> In totaal werd er 4,5 miljoen euro bijeengebracht voor de renovatie. Het geld was nodig, maar uiteindelijk ging het ook om iets groters: het redden van erfgoed om er een plek van te maken voor iedereen.

Petra deelt nu haar ervaring met anderen. Ze adviseert burgerinitiatieven en weet: een goed onderbuikgevoel is belangrijk, een goed verhaal is alles, maar je moet ook je cijfers op orde hebben. Als je een gat van drie miljoen in je begroting hebt, moet je kunnen uitleggen hoe je dat denkt op te lossen. En heb je (nog) niet het vertrouwen van de gemeente of de buren? Zoek dan naar mensen die wél in je geloven. In dit geval was dat bijvoorbeeld ook erfgoedorganisatie Heemschut, die een krachtige brief naar de gemeente schreef.

Je weet nu tot wie je je moet richten om op te komen voor erfgoed, wanneer je dat kunt doen en welke wetten en regelgeving daarbij horen. Maar hoe overtuig je mensen van het belang van erfgoed? Ook als ze daar zelf minder interesse in hebben?

Wat vertel je?

Om iemand te overtuigen, heb je een goed verhaal nodig. Villa Ockenburgh is een mooi voorbeeld van een positief en aansprekend verhaal over verbinding en gemeenschap. Dit stak scherp af tegen het zakelijke standpunt van de gemeente die deze plek voor een fors bedrag aan een bedrijf wilde verkopen. Petra heeft laten zien hoe je een groot project vanuit de samenleving op kunt pakken én ze zette dit verhaal in de schijnwerpers. Je eigen verhaal vertellen. Hoe zet je zoiets op?

STAP 1 ▼
Begin bij jezelf

Jouw persoonlijke verhaal is het beste begin van je boodschap. Met een persoonlijk verhaal neem je mensen mee in jouw wereld zodat ze zelf betrokken raken. Omschrijf in eenvoudige woorden waarom jij het erfgoed in jouw omgeving zo belangrijk vindt. Voorbeeld: De kerk of het oude gemeentehuis kan voor jou bijzonder zijn omdat jij (en vele dorpsgenoten) er zijn gedoopt of getrouwd. Voor Petra was het Ockenburghse bos bijzonder omdat ze hier als kind speelde.

STAP 2 ▼
Maak het breder

Een persoonlijk verhaal alleen is vaak niet genoeg. De politiek houdt zich bezig met maatschappelijke thema's en dus moet je je verhaal verbreden. Ga op zoek naar medestanders die jouw verhaal delen (zie hoofdstuk 6). En verbind erfgoed met andere thema's. Leg bijvoorbeeld uit dat erfgoed in een nieuwe wijk zorgt voor herkenning en een prettige leefomgeving. Zo maak je de verbinding met thema's als wonen en sociale cohesie. Voorbeeld: De initiatiefnemers van Villa Ockenburgh schakelden lokale vrijwilligers in om de buitenplaats te verbinden met de buurt. Daarnaast richtten ze zich niet alleen op erfgoed; ze maakten ook een koppeling met de stad en de natuur. Dit maakte het voor de politiek en ondernemers interessant om aan te sluiten.

STAP 3 ▼
Vertel wat mensen zouden moeten doen

Sluit je verhaal af met een oplossing of oproep. Wat moet iemand doen na het horen van jouw verhaal? Het allerbelangrijkste is namelijk dat andere mensen ook in actie komen. Dat is waarom je jouw verhaal vertelt. Blader eventueel nog even terug naar hoofdstuk 1 en leg je doel naast je boodschap. Komen die nog voldoende overeen?

Om aandacht te vragen voor de (onzekere) toekomst van het gemeentehuis van gemeente De Bilt, verspreidde de actiegroep 'Behoud Jagtlust' deze ansichtkaarten.
Illustratie: Margot Janssen

Wie vertelt?

Als je al samenwerkt in een groep, is een woordvoerder handig. Deze persoon is het aanspreekpunt voor lokale kranten of de gemeente. Je kunt ook op zoek gaan naar erfgoedambassadeurs. Dit zijn mensen die actief het verhaal gaan uitdragen, bijvoorbeeld door een lezing of rondleiding te geven of flyers uit te delen op de markt.

Aan wie vertel je?

Aan wie je jouw verhaal vertelt, heeft gevolgen voor wat je vertelt en hoe je het vertelt. Zoek je medestanders bij een breder publiek, dan is er meer ruimte voor het persoonlijk verhaal en de geschiedenis. Ga je in gesprek met de politiek, dan zul je meer aandacht moeten besteden aan de maatschappelijke thema's en oplossingen die met het erfgoed verbonden zijn. Je kunt slimme keuzes maken in hoe je je verhaal vertelt. Wil je een groter publiek bereiken, dan kun je iets opvallends doen om jouw boodschap over te brengen. Een politicus kun je beter benaderen door een brief te schrijven of af te spreken.

Geen tegenwerker, maar meewerker

Een positieve boodschap doet het altijd beter dan een negatief verhaal. Zorg dus dat jouw verhaal niet alleen gaat over dingen die de wethouder 'moet' doen, of plannen waar je tegen bent. Stel je constructief op en draag oplossingen aan. Vertel bijvoorbeeld over de meerwaarde van het oude schoolgebouw in plaats van je te focussen op het tegengaan van sloop of nieuwbouwplannen.

Hoe vertel je je verhaal?

Vertellen en overtuigen kan op verschillende manieren. Je kunt een goede brief schrijven aan de wethouder of in gesprek gaan met raadsleden. Maar je kunt het ook creatief aanpakken. Hieronder vind je een paar suggesties:

- Nodig jezelf uit bij een raadsfractie en geef een presentatie.
- Organiseer een rondleiding of erfgoedwandeling voor raadsleden en laat hen zien waarom erfgoed zo belangrijk is.
- Organiseer een evenement, bijvoorbeeld een prijsuitreiking voor de beste erfgoedondernemer of mooiste plek in jouw gemeente. Nodig de wethouder uit en laat deze de prijs uitreiken. Besteed met een toespraak aandacht aan jouw visie voor het erfgoed.
- Maak een filmpje waarin je vertelt over erfgoed in jouw omgeving en deel dit op sociale media. Roep anderen op het te delen of zelf ook een filmpje te maken.
- Hang posters met je oproep op in je omgeving.
- Om te zorgen dat je verhaal mensen bijblijft, kun je het samenvatten op een flyer. Geef de flyer aan het eind van je evenement, wandeling of gesprek mee aan de aanwezigen. Zo kunnen zij dit later nog eens teruglezen.

Marie van de Middelhaai verscheen in klederdracht bij de Raad van State om extra aandacht te vragen voor het belang van erfgoed.

Pers en sociale media

De pers en sociale media zijn waarschijnlijk de belangrijkste manier om jouw verhaal te verspreiden. Ook wethouders, raadsleden en beleidsmakers lezen lokale media om te weten wat in hun gemeente speelt. Dus zorg dat je verhaal daar terechtkomt. Als iets in de samenleving leeft, dan moet de politiek daar op reageren. Mediaaandacht is dus een belangrijk middel om de maatschappelijke druk op te voeren.

Maak een lijst van de relevante omroepen, dag- en weekbladen in jouw omgeving. Vooral kleinere kranten nemen graag berichten over. De mailadressen van redacties vind je op de website of in het colofon van de krant. Houd in je persbericht rekening met de volgende zaken:

1. Zorg voor een prikkelende titel.
2. Begin je persbericht met het nieuws dat je wilt brengen: Wat is de aanleiding van dit persbericht? Vaak is dit een actie of een handeling. Er gebeurt iets.
3. Beschrijf kort de situatie en historische achtergrond. Houd vooral ruimte over voor wat je wilt overbrengen aan de lezer: wat moeten zij aan het eind van dit bericht weten en voelen?
4. Hou je persbericht kort, liefst niet langer dan één A4'tje.
5. Noteer onderaan het persbericht je mailadres en telefoonnummer.

Leer je gesprekpartner kennen

Als je in gesprek gaat met de politiek is het slim om je te verdiepen in je gesprekpartner. Van welke politieke partij is deze persoon? Waar staat de partij voor? En waar komt deze persoon vandaan? Ook in het geval van verenigingen of kranten kun je dit soort vooronderzoek doen. Wat vinden zij interessant om te horen of om over te berichten?

Maak het leuk!

Beantwoord voor jezelf de vraag: hoe maak ik mijn actie leuk? Waarom zouden mensen naar mij willen luisteren? Als je erfgoed op een leuke of creatieve manier uitlicht, trek je waarschijnlijk meer aandacht.

Maak het opvallend

Zorg dat mensen je onthouden! Bedenk eventueel een goede *slogan* en maak jezelf zichtbaar. Bijvoorbeeld door middel van posters of een spandoek. Dit helpt om je actie onder de aandacht te brengen bij de media.

Ook sociale media kunnen je helpen bij de verspreiding van jouw boodschap. Maak een bericht op Facebook, LinkedIn of Instagram en vraag anderen het te delen. Zorg altijd voor een goede foto en vermeld (@naam altijd je medestanders en eventueel de wethouder of een raadslid in je bericht. *Meer weten over communicatie? Kijk op* ***www.openerfgoed.nl***

OEFENING

Vertel je verhaal in één minuut

Je ontmoet een raadslid op straat en maakt een kort praatje. Schrijf een korte pitch waarin je jouw verhaal vertelt.

Bij het rolkofferprotest sprak Walther Schoonenberg van de Vereniging Vrienden van de Amsterdamse Binnenstad zijn zorgen uit over de aantasting van Amsterdams erfgoed door toerisme.
Foto: Wim Ruigrok

VIND BOND-GENOTEN

Henk Smeets
St. Petruskerk, Vught

Toen historicus Henk Smeets een kerkgebouw wilde redden, ontdekte hij de kracht van medestanders. Samen sta je sterk!

De Petruskerk in het Noord-Brabantse Vught moest, zoals zoveel kerken in Nederland, haar deuren sluiten. Henk maakte zich zorgen om de toekomst van het kerkgebouw: 'Het zou doodzonde zijn als dit beeldbepalende monument zou verdwijnen!' Hij was niet de enige die dat zo voelde. Al gauw verzamelde hij een groep van betrokken Vughtenaren om zich heen. Allemaal wilden ze deze markante plek behouden.

Maar er waren nog meer partijen nodig om het doel te bereiken. De katholieke kerk was als eigenaar beslissend en was aanvankelijk voor sloop van het kerkgebouw. Henk en zijn medestanders wisten de bisschop ervan te overtuigen dat herbestemming een beter idee was.

In de fase die volgde, de planvorming voor invulling van het gebouw, hield de gemeente zich in eerste instantie op de vlakte. De kerk was immers particulier eigendom en moest zichzelf maar redden, vond de gemeente. Met de komst van een nieuw college en een nieuwe gemeenteraad veranderde dat. Dankzij samenwerking tussen burgers, diverse verenigingen, de gemeente én lokale ondernemers ging het stapje voor stapje de goede kant op.

Deze samenwerking was vooral belangrijk voor het bijeenkrijgen van financiële middelen. Voor herbestemming van de Petruskerk waren miljoenen nodig. Drie miljoen kwam uit subsidies van het rijk, de provincie en gemeente. Het laatste miljoen kwam van ondernemers en vele giften van Vughtenaren, waaronder voormalige 'Petrusgangers'. >>

>> Bij de verbouwing en inrichting werden twee architecten betrokken die alle wensen een plekje wisten te geven binnen de muren van de monumentale kerk.
De nieuwe invulling van de kerk is een groot succes. Het is nu een multifunctionele ontmoetingsplek voor Vught met een bibliotheek, museum, horecapunt, vergaderruimten en commerciële ruimten. Vughtenaren van alle leeftijden zitten nu weer regelmatig 'in de kerk', vertelt Henk.
Henk beaamt: samenwerken is essentieel om iets tot stand te krijgen én om het in stand te houden.

De herbestemming van de Petruskerk in Vught kwam pas echt van de grond toen meerdere partijen betrokken raakten. Er was meer draagvlak én meer kennis. In dit hoofdstuk vertellen we meer over hoe je de juiste bondgenoten vindt, hoe je kunt samenwerken en hoe je bredere steun verzamelt.

Bondgenoten in kaart

In Nederland zijn veel verenigingen en organisaties actief op het gebied van erfgoed. Denk bijvoorbeeld aan de Hollandsche Molen, de Nederlandse Vuurtoren Vereniging, de Nederlandse Gemalenstichting of de Nederlandse Tuinen Stichting. Zij hebben specifieke kennis over een onderwerp en hebben vaak ervaring met het beschermen van bedreigd erfgoed. Daarnaast heeft iedere provincie een erfgoedhuis, -steunpunt of erfgoedplatform om je verder te helpen.

Je kunt ook lokaal of regionaal op zoek gaan naar bondgenoten. Een historische vereniging, heemkundekring of vereniging voor het dorpsbelang zijn geschikte samenwerkingspartners als je wilt opkomen voor erfgoed.

En vergeet vooral niet om omwonenden te betrekken. Zij merken het als eerste als erfgoed wordt gesloopt of aangetast. Als zij zich uitspreken, zal dat veel indruk maken. Bovendien kunnen zij je vrijwel direct op de hoogte brengen als er iets in de situatie verandert.

De lokale gemeente is zeker ook een bondgenoot. Zoals je gelezen hebt, heeft deze een sleutelpositie op het gebied van erfgoed en net als jij heeft ze er doorgaans veel belang bij en belangstelling voor. Jouw enthousiasme en kennis kunnen heel waardevol zijn voor een gemeente en omgekeerd.

Het is handig om al je bondgenoten in kaart te brengen. Met wie kun je allemaal samenwerken? Maak een lijst van potentiële bondgenoten en stuur hen eens een mail. Je hoeft het niet volledig met elkaar eens te zijn; zolang je hetzelfde doel deelt, kun je met elkaar samenwerken. Je kunt bijvoorbeeld van mening verschillen over de invulling van een voormalige pastorie, maar allebei tegen sloop zijn. Je kunt je enthousiasme over erfgoed met elkaar delen.

Vind sleutelfiguren

In elke stad, wijk of dorp zijn wel mensen te vinden die iedereen kent. Bijvoorbeeld de bakker, de voetbaltrainer of iemand van het buurthuis. Dit zijn vaak sleutelfiguren in de gemeenschap. Benader deze sleutelfiguren. Misschien wil diegene jou wel steunen. Vraag hem/haar/hen erfgoedambassadeur te worden en zich over erfgoed uit te spreken in hun eigen netwerk.

Heemschut Flevoland reikt een prijs uit aan vrijwilligersorganisaties die actief werken aan behoud van (im)materieel erfgoed in Flevoland. In 2025 ging de prijs naar Stichting Historisch Dronten.

Samenwerken

Als je elkaar eenmaal hebt gevonden, kun je op verschillende manieren samenwerken. Kijk naar elkaars sterke kanten. Welke bondgenoot heeft een goede relatie met de politiek? Wie heeft een grote achterban? Wie heeft sterke contacten in de buurt? Hoe stel je een team samen? Welke rol past het beste bij jou? En voor welke rol moeten jullie nog iemand zoeken? Hieronder vind je een aantal rollen die je kunt verdelen in je team:

- **Onderzoeker**
  Pluist graag de feiten uit, doet archiefonderzoek en houdt besluiten bij.
- **Netwerker**
  Houdt het contact met samenwerkingspartners en de politiek. Is vaak het gezicht naar buiten.
- **Communicator**
  Zorgt dat iedereen op de hoogte is van alle acties, bijvoorbeeld door persberichten te maken en berichten op sociale media te plaatsen.
- **Mobilisator**
  Heeft oren en ogen in de buurt, is de schakel tussen jullie team en bewoners en zet hen aan tot actie.
- **Facilitator**
  Zorgt dat de praktische zaken goed geregeld zijn, zoals ruimtes en materialen.

Daarnaast is het belangrijk om te laten weten dat je samenwerkt. Zet allemaal je handtekening onder die brief aan de wethouder en/of raadsleden. Zo zien zij dat er een breed netwerk is dat erfgoed belangrijk vindt. Ook in persberichten is het belangrijk om iedereen te noemen.

Steun zoeken

Als je in actie bent gekomen, is het belangrijk dat er steun komt vanuit andere hoeken. Zo ziet de politiek dat er draagvlak is voor erfgoed. Daarom is het belangrijk om erfgoed onder de aandacht te brengen in lokale media en op sociale media (zie hoofdstuk 5).

Een petitie opzetten

Een gebruikelijke manier om steun te verzamelen is via een petitie. Op ***www.petitie.nl*** kun je er gemakkelijk eentje opzetten. Bouw je petitie als volgt op:

- Duidelijke titel. Bijvoorbeeld: Stop de sloop van het dorpshuis.
- Aan wie is de petitie gericht? Bijvoorbeeld: de wethouder en/of de gemeenteraad.
- Beschrijf het probleem.
- Wat moet er gebeuren om het probleem op te lossen? Dit is waar mensen hun steun voor uitspreken (Blader eventueel terug naar hoofdstuk 1).
- Namen en contactgegevens van betrokkenen.

Met een poster achter het raam laten inwoners van Doesburg zien dat ze hun erfgoed belangrijk vinden.

Het is belangrijk om een petitie breed te verspreiden. Dit kan via sociale media, krantenberichten, posters en flyers. Denk goed na over wat je wil bereiken met je petitie. Hoeveel handtekeningen wil je verzamelen en aan wie wil je de petitie aanbieden? Je kunt hier een bijzondere gelegenheid van maken door de petitie op de betreffende locatie aan de wethouder aan te bieden.

Poster achter het raam

Je kunt ook mensen vragen hun steun zichtbaar te maken. Maak een poster (of zoek iemand die dit goed kan) die mensen zelf kunnen printen. Deze poster kunnen zij dan achter hun raam hangen. Ben je ook een petitie gestart? Vermeld de petitie op de poster en voeg een QR-code toe zodat geïnteresseerden de pagina makkelijk kunnen vinden.

Officiële steunbetuiging

Soms is een situatie zo dringend, dat je geen tijd hebt om een brede samenwerking op te zetten. Als je vermoedt dat een pand binnenkort gesloopt wordt, is het beter om direct een monumentenaanvraag te doen bij de gemeente. Je kunt andere verenigingen en stichtingen dan mailen en vragen of zij de gemeente een steunbetuiging willen sturen. Dat is een brief waarin staat dat zij jouw actie ondersteunen.

OEFENING

Maak een overzicht van lokale organisaties in jouw buurt

Wie delen mogelijk jouw standpunt? Stuur deze organisaties een uitnodiging om samen te werken. En welke landelijke organisaties kunnen je helpen?

In onze online toolkit vind je een overzicht van landelijke organisaties op het gebied van erfgoed Ga naar ***www.openerfgoed.nl/invloed-op-erfgoed*** of scan de QR-code.

Bewoners, erfgoedorganisaties en maatschappelijke instellingen streden samen voor behoud van het Emmastraatcomplex in Voorburg. De toekenning van de monumentale status werd samen op straat gevierd.

AAN DE SLAG

Je bent bijna aan het eind van deze routegids '*Invloed op erfgoed*'. We hebben je kennis en praktische handvatten gegeven om op te komen voor het erfgoed. Maar invloed heb je vooral door te doen! Door alert te zijn, contacten te leggen, samen te werken en jezelf en je boodschap te laten zien en horen.

Sluit je aan

Opkomen voor erfgoed kan veel werk zijn. Het duurt soms lang en er komen veel verschillende dingen bij kijken. Gelukkig ben je niet alleen. Sluit je aan bij de landelijke erfgoedvereniging Heemschut of een lokale vereniging. Zoek contact met andere erfgoedbeschermers!

Wacht niet tot er echt iets aan de hand is

In veel van de voorbeelden in deze routegids kwamen de betrokken erfgoedbeschermers voor verrassingen te staan. Arjan wist niet dat de knechtenwoningen niet beschermd waren. Hans raakte pas na de besluitvorming betrokken bij de Stork bibliotheek. Zij moesten achteraf het tij zien te keren en moesten toen nog allerlei dingen gaan uitzoeken. Wacht dus niet tot er (spreekwoordelijk) brand is, maar ga alvast aan de slag: is het erfgoed dat jij belangrijk en mooi vindt wel echt goed beschermd?

Voor je deze routegids écht dicht slaat, is het handig om een actieplan te maken. Wat wordt jouw eerste stap om het erfgoed te beschermen? Wat weet je al en wat heb je nog nodig aan kennis en kunde? Maak het jezelf niet te moeilijk en begin bij het begin. Dit is meestal de telefoon pakken en jezelf informeren.

Vergeet niet, het belangrijkste is dát je in actie komt. Want niets doen verandert zeker niets!

Ook als je actie niet helemaal volgens plan verloopt, betekent dat niet dat het mislukt is. Er zijn altijd mensen wakker geschud, aan het denken gezet of aangestoken door jouw enthousiasme en inzet.

MAAK EEN ACTIEPLAN

Voor het opstellen van je actieplan kun je gebruik maken van de oefeningen uit de voorgaande hoofdstukken.

Bepaal je doel

Om duidelijk te bepalen wat je doel is, kun je proberen om in precies twee zinnen op te schrijven 1) wat je wilt bereiken en 2) wat de overheid daar volgens jou aan kan bijdragen.

Wie gaan er in jouw gemeente over erfgoed?

Zoek uit wie in jouw gemeente de erfgoedambtenaar is en welke wethouder verantwoordelijk is voor erfgoed. Kijk ook eens naar de politieke partijen in de gemeenteraad: welke partij heeft mogelijk interesse in erfgoed?

Wat is wel en niet beschermd?

Kijk of jouw gemeente de lijst met monumenten of erfgoedkaart online heeft staan. Vraag deze anders op bij de erfgoedambtenaar. Staan de gebouwen die jij belangrijk vindt op deze lijst?

Wat staat er op de agenda van de gemeente?

Ga naar de website van de gemeenteraad en bekijk de agenda. Waar wordt de komende weken over vergaderd? Gebruik de zoekfunctie om documenten over erfgoed te vinden.

Vertel je verhaal in één minuut

Je ontmoet een raadslid op straat en maakt een kort praatje. Schrijf een korte pitch waarin je jouw verhaal vertelt.

Maak een overzicht van lokale organisaties in jouw buurt.

Wie delen mogelijk jouw standpunt? Stuur deze organisaties een uitnodiging om samen te werken. En welke landelijke organisaties kunnen je nog helpen?

Hans de Gruil

'Kom op tijd in actie: zorg dat je statuten op orde zijn, wees proactief in je communicatie naar media en werk samen! Zo ben je beter op de hoogte en versterk je de boodschap.'

Arjan Reekers

'Wees je bewust van wat je hebt. Informeer op tijd bij gemeente over jouw erfgoed. Plannen kunnen ineens uit de lucht vallen en dan moet je voorbereid zijn.'

Jan van Gils

'Wed niet op één paard, maar probeer meerdere middelen in te zetten: probeer de publieke opinie te beïnvloeden, krijg medestanders, ga praten met ontwikkelaars.'

Janwillem Snieder

'Betrek de buurt en geef voorlichting! Een persoonlijke en transparante benadering is cruciaal. Zo neem je vooroordelen weg en mobiliseer je de buurt.'

Foto: Thierry Schut

Petra Brekelmans

'Heb je geen vertrouwen in je gemeente of buren? Zoek mensen die wél in jou en je plan geloven. Dan pas gaat het groeien.'

Henk Smeets

'Samenwerken is essentieel om iets van de grond te krijgen, maar ook om het te behouden. Alleen ben je nergens.'

INVLOED OP ERFGOED ONLINE

De routegids *Invloed op erfgoed* bestaat niet alleen op papier, maar ook digitaal! Aanvullend materiaal vind je op ***www.openerfgoed.nl/invloed-op-erfgoed***.

Je kunt de routegids downloaden als pdf. Op die manier kun je deze makkelijk delen.

ROUTEGIDS

COLOFON

De Routegids Invloed op Erfgoed is mede tot stand gekomen dankzij een bijdrage uit de Subsidieregeling Uitvoeringsagenda Faro van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Teksten: Boukje Detmar, Maartje van Bennekom
Redactie: Nanja van Rijssen, Mara van Waveren, Marloes Wellenberg, Karel Loeff, Anne Marie ten Cate
Vormgeving: Ferry Stevens, De Digitale Vormgever
Foto's: Tenzij anders vermeld Heemschut

Met dank aan onze meelezers.

HEEMSCHUT

Erfgoedvereniging Bond Heemschut bestaat sinds 1911 en zet zich al meer dan 100 jaar onafgebroken in voor het behoud van cultureel erfgoed. Heemschut betekent letterlijk het schutten (beschermen) van het heem (de eigen woonomgeving). Als erfgoedvereniging zetten we ons in voor het beschermen van waardevolle objecten en gebieden. Dit doen we samen met steun van onze leden en hulp van honderden vrijwilligers.

OPEN

Stichting OPEN is het platform van de samenwerkende erfgoedhuizen in Nederland: Erfgoed in Groningen, Stichting Erfgoed en Publiek (Fryslân), Platform Drentse Musea & Drents Archief, Erfgoedplatform Overijssel, Landschapsbeheer Flevoland, Erfgoed Gelderland, Landschap Erfgoed Utrecht, MOOI Noord-Holland, Erfgoedhuis Zuid-Holland, Erfgoed Zeeland, Erfgoed Brabant en Huis voor de Kunsten Limburg.

De leden van OPEN versterken en ondersteunen erfgoedgemeenschappen, vrijwilligers en organisaties op (inter)provinciaal en lokaal niveau door middel van samenwerking, kennisdeling en innovatie.

LOBBY LOKAAL

Stichting Lobby Lokaal vergroot het democratisch zelfvertrouwen van burgers. Met trainingen en praktisch lobbyadvies ondersteunen ze maatschappelijke organisaties, burgerinitiatieven, verenigingen en vrijwilligers in Nederland. Ze voorzien deelnemers van begrijpelijke informatie en hands-on tips, zodat zij leren hoe lokale besluitvorming werkt en hoe je zelf invloed krijgt op beleid. Zo wordt burgerlobby toegankelijk en kunnen meer mensen in gemeenten in heel Nederland hun belangen effectief laten horen.

ERFGOEDVERENIGING HEEMSCHUT

Nieuwezijds Kolk 28
1012 PV Amsterdam

020-622 52 92
info@heemschut.nl

www.heemschut.nl

OPEN lobby, lokaal

Bewoners van de Huibert van Eijkenstraat in Naarden strijden voor behoud van 46 woningen. ▶